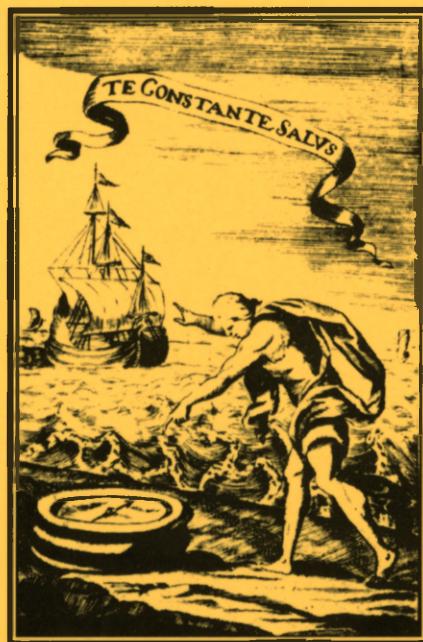

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Rocznik CVIII

Nr 4

WARSZAWA 2001

**POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII**

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Założony przez Xawerego Liskego
w 1887 roku

**ROCZNIK CVIII
2001**

4

**WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*
Warszawa 2001**

KOMITET REDAKCYJNY

Jacek Banaszkiewicz, Marian Biskup, Stanisław Bylina, Marian Dygo (zastępca redaktora), Adam Galos, Magdalena Hułas, Leszek Jaromiński (sekretarz), Jerzy Jedlicki, Marcin Kamler, Tomasz Kizwalter (zastępca redaktora), Wojciech Kriegseisen (redaktor), Czesław Madajczyk, Jerzy Michalski, Roman Michałowski, Jan Molenda, Edward Potkowski, Henryk Samsonowicz, Jacek Staszewski, Józef Szymański, Stanisław Trawkowski, Roman Wapiński, Romuald Wojna (zastępca redaktora), Andrzej Wyczański, Jerzy Wyrozumski

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN

00–272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 831 02 61

e-mail: kh@ihpan.edu.pl

<http://www.kh.semper.pl>

Adiustacja: Bogusława Pilch

© Copyright by

Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk and Wydawnictwo Naukowe *Semper*
Warszawa 2001

© All right reserved. No part of this book may be reproduced,
stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means
without the prior permission of the publishers,

Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk and Wydawnictwo Naukowe *Semper*

© Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk lub odtwarzanie fragmentów tej
publikacji w mediach każdego rodzaju wymaga pisemnego zezwolenia

Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk

oraz Wydawnictwa Naukowego Semper

Publikacja dofinansowana przez Komitet Badań Naukowych

WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*

ul. Bednarska 20a, 00–321 Warszawa

tel./fax: (0 22) 828 49 73

e-mail: semper@semper.pl

<http://www.semper.pl>

PL ISSN 0023–5903

Nr indeksu 363103

SPIS TREŚCI

Piotr M. A. Cywiński, Druga metropolia Bolesława Chrobrego a Brunn z Kwerfurtu	3
Tomasz Ginter, Wątki hagiograficzne św. Wojciecha w ikonografii Drzwi Gnieźnieńskich	17
Jūratė Kiaupienė, Akt krewski z 14 sierpnia 1385 r.: gdzie kryje się problem — w dokumencie czy w jego interpretacjach?	47
Tomasz Wiślicki, Spowiedź chłopa w Rzeczypospolitej (druga połowa XVI – XVIII w.)	63

PRZEGŁĄDY — POLEMIKI — PROPOZYCJE

Jaroslav Pánek, Epoka nowożytna we współczesnych badaniach czeskich. Organizacja, tematy, metody	85
Daniel Tollet, W odpowiedzi profesorowi Jakubowi Goldbergowi	103
Jacek Goclon, Odpowiedź na recenzję Moniki Hamanowej	107

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Anna Skolimowska, Wydawnictwo <i>Acta Tomiciana</i> na kolejnym rozdrożu? Z dyliematów współczesnego edytorstwa historycznego	111
---	-----

*

B. Töpfer, <i>Urzustand und Sündenfall in der mittelalterlichen Gesellschafts- und Staatstheorie</i> — Marian Dymo	129
Repertorium Germanicum. <i>Verzeichnis der in den päpstlichen Registern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien vom Beginn des Schismas bis zur Reformation</i> , t. 9, cz. 1–2, oprac. H. Höing, H. Leerhoff, M. Reimann — Jan Piętka	132
A. Mańko-Matysiak, <i>Das Teufelsmotiv in der schlesischen Wunderzeichenliteratur der früher Neuzeit</i> — Edmund Kizik	135
Inskrypcje starego żydowskiego cmentarza w Krakowie, wyd. L. Hońdo, cz. 1 — Anna Michałowska	138
<i>Eighteenth Century Scotland: New Perspectives</i> , red. T. M. Devine, J. R. Young — Paweł Hanczewski	141
Hieronima Floriana Radziwiłła <i>Diariusze i pisma różne</i> , wyd. M. Brzezina — Przemysław P. Romaniuk	145
E. Czapiewski, <i>Miedzy buntiem a ugodą. Kształtowanie się poglądów politycznych Józefa Ignacego Kraszewskiego</i> — Adam Galos	149
T. P. Rutkowski, <i>Stanisław Kot 1885–1975. Biografia polityczna</i> — Henryk Bartoszewicz	152
B. Nitschke, <i>Wysiedlenie czy wypędzenie? Ludność niemiecka w Polsce w latach 1945–1949</i> — Marian Wojciechowski	156

KRONIKA

Zamki i przestrzeń społeczna w Europie Środkowej i Wschodniej — Wal-de-mar Rozynkowski	159
Sprawozdanie z konferencji naukowej „Lux Romana w Europie Środkowej ze szczególnym uwzględnieniem Śląska” — Anna Krzemieńska	160
Konferencja międzynarodowa „Konfessional'nye otношениâ v Velikom Knâžestve Litovskom v XVI–XVIII v.” — Almut Bues	161

KOMUNIKATY

Komunikat Komisji Stypendialnej Funduszu im. Jana i Suzanne Brze-kowskich	163
Komunikat Fundacji Naukowej im. Aleksandra Gieyszta	163

CONTENTS

Piotr M. A. Cywiński, The Second Metropoly of Bolesław the Brave and Bruno of Querfurt	3
Tomasz Ginter, Hagiographic Motifs of St. Wojciech in the Gniezno Doors	17
Jūratė Kiaupienė, The Act of Krewo of 14 August 1385: Wherein Lies the Problem — in the Document or its Interpretations?	47
Tomasz Wiślicz, The Peasant Confession in the Commonwealth (from the Second Half of the Sixteenth Century to the Eighteenth Century)	63
REVIEWS — POLEMICS — PROPOSITIONS	87
CRITICAL ARTICLES — REVIEVS	111
CHRONICLE	159
ADVERTISEMENTS	163

INSTRUKCJA REDAKCYJNA „KWARTALNIKA HISTORYCZNEGO”

I. Zaleca się, aby teksty sporządzane były w dwóch egzemplarzach wydruku (maszynopisu) wydawniczego: podwójna interlinia, 30 wierszy na stronie, po 60 znaków w wierszu, szeroki lewy margines, bez żadnych wyróżnień. Do wydruku prosimy dołączyć dyskietkę.

II. Układ pierwszej strony artykułu i artykułu recenzyjnego (tj. obszerniejzej, polemicznej recenzji): z lewej strony u góry imię i nazwisko autora, a także nazwa instytucji (jeśli autor życzy sobie, aby tekst był afiliowany) lub miasto. Poniżej na osi tytuł. Wszystkie elementy pismem tekstowym, nie wersalikami.

III. Układ pozostałych rodzajów tekstów.

1. W recenzji nad tekstem zamieszczamy nagłówki: imię (rozwinięte) i nazwisko autora recenzowanej pracy, pełny tytuł według strony tytułowej (gdy recenzja dotyczy pracy zbiorowej lub edycji źródłowej, po tytule podajemy pełne imiona i nazwiska redaktorów lub wydawców; jeśli praca jest wielotomowa — liczbę tomów lub części cyframi arabskimi, np. t. 1–2), miejsce i rok wydania, nazwę wydawnictwa, liczbę stron, ewentualnie nazwę serii wydawniczej. W nagłówkach stosujemy skróty w języku recenzowanej pracy, np. ed., bearb. von, hrsg. von itp. Imię i nazwisko autora recenzji oraz miasto, w którym pracuje, umieszczamy pod tekstem recenzji, z prawej strony.
2. W tekstach do działu „Kronika” tytuł umieszczać na osi pierwszej strony, imię i nazwisko autora jak w recenzji.
3. Nekrologi: w tytule imię i nazwisko zmarłego, pod nim w nawiasach dokładne daty życia, imię i nazwisko autora jak w recenzji.

IV. Tytuły, cytaty, cudzysłowy.

1. Tytuły dzieł i dokumentów:
 - a) rękopisy: oryginalne tytuły i incipity dokumentów, referatów itp. piszemy w cudzysłowie, tytuły nadane przez autora tekstu — bez cudzysłowa, np. Laudum sejmiku, Memoriał itp.;
 - b) druki: tytuły dzieł i dokumentów piszemy kursywą, tytuły rozdziałów i fragmentów dzieł (dokumentów) — w cudzysłowie, tytuły domyślne lub utarte określenia tytułu — dużą literą bez wyróżnień, np. Kronika Helmolda, Roczniki kwedlinburskie, Geograf Bawarski, Konstytucja 3 Maja.
2. Cytaty:
 - a) źródła cytujemy wyłącznie w języku oryginału; w wypadku słowiańskich alfabetów cyrylickich (białoruskiego, bułgarskiego, macedońskiego, rosyjskiego, serbsko-chorwackiego i ukraińskiego) stosujemy transliterację według normy międzynarodowej (ISO 9:1995), zob. niżej tablicę transliteracyjną;
 - b) cytowanych fragmentów źródłowych nie poprzedzamy i nie kończymy trzema kropkami;
 - c) opuszczenia w cytowanym tekście sygnalizujemy dwiema pauzami bez nawiasów prostokątnych: — —.
3. Cudzysłowy: generalnie podwójne (dół–góra), w tekstach angielskich — podwójne w górnej frakcji.

V. Pisownia imion, nazwisk i innych wyrażeń określających osoby.

1. Stosujemy oryginalną pisownię imion i nazwisk w ojczystym języku osób wzmiankowanych, w wypadku imion i nazwisk słowiańskich zapisanych

cyrylicą stosujemy transliterację według normy międzynarodowej. Powyższe nie dotyczy osób uznanych za powszechnie znane (np. Cyceron, Szekspir, Waszyngton, Wolter itd.), panujących i świętych. W wypadku społonizowanych cudzoziemców można stosować formę polską.

2. Imiona osób po raz pierwszy wzmiankowanych w tekście lub narracyjnym fragmencie przypisu powinny być przytoczone w pełnym brzmieniu. W innych przypadkach podaje się iniciały imion i nazwisko lub — zwłaszcza w odniesieniu do postaci znanych albo często wymienianych w tekście — tylko nazwisko, np. Kościuszko, Mickiewicz. W opisach bibliograficznych i archiwalnych zawsze należy uwzględnić jedynie iniciały imion i nazwisko.
3. Osoby wymieniane w recenzjach i sprawozdaniach powinny występować bez stopni oraz tytułów naukowych i zawodowych. Zasada ta nie obowiązuje w nekrologach w odniesieniu do zmarłych.
4. W recenzjach słowo „Autor” piszemy wielką literą, o ile odnosi się do autora recenzowanej pracy.
5. W nekrologach zaimki osobowe określające zmarłych piszemy wielką literą.

VI. Skróty, daty i inne określenia czasu, liczebniki.

1. W tekstach stosujemy ogólnie przyjęte skróty: itd., m.in., etc. i inne (zob. niżej zamieszczony wykaz skrótów), a także z reguły: r. (rok) i w. (wiek).
2. Daty w tekście:
 - a) miesiąc słownie, np. 5 marca 1910 r.;
 - b) przy różnych stylach (kalendarzach): 10/20 maja 1589 r., ale 27 II/11 III 1896 r.;
 - c) okresy od do: np. 1–10 maja 1900 r., 1 maja – 10 czerwca 1900 r.;
 - d) w datach wtrąconych w nawiasie miesiąc podaje się liczbą rzymską i nie stosuje się skrótu r. na końcu, np. (1 V 1826).
3. Daty w przypisach:
 - a) miesiąc liczbą rzymską, np. 5 III 1900 (nie dotyczy cytatów i fragmentów narracyjnych);
 - b) w razie braku daty dziennej miesiąc zawsze słownie, np. w marcu 1825 r.
4. Pisownia określeń „wiek”, „rok”:
 - a) przed — rozwinięte, np. w wieku XVI, w roku 1928;
 - b) po — skrócone, np. w XVI w., w 1928 r.
5. W określeniach typu „w drugiej połowie”, „lata osiemdziesiąte” nie używa się cyfr.
6. Liczebniki:
 - a) zapis cyfrowy z oddzieleniem spacją rzędów wielkości, np. 1 234, 11 456, 234 567;
 - b) zapis cyfrowy z zastosowaniem skrótów: tys., mln, mld, np. 2 tys., 5 mln, 10 mld.

VII. Przypisy następują po tekście od nowej strony — tzw. przypisy końcowe (nigdy tzw. dolne, tj. pod fragmentami tekstu, do których się odnoszą). Numery przypisów umieszczamy w górnej frakcji, bez nawiasów, kropek itp., w wierszu z wcięciem akapitowym. Odsyłacze do nich w tekście umieszczamy w górnej frakcji; w przypadku zbiegnięcia się odsyłacza z przecinkiem, średnikiem lub kropką kończącą zdanie — przed tymi znakami (z wyjątkiem skrótów, np.: w. lub r.). W przypisach stosuje się skróty takie jak w tekście oraz konwencjonalne skróty łacińskie: ibidem, idem, eadem, iidem, eadem, op. cit., loc. cit. Można stosować też inne, przyjęte w historycznych opracowaniach specjalistycznych, jednak z objaśnieniem przy pierwszym zastosowaniu. Poprawkę, np. w błędnie wydrukowanym opisie bibliograficznym, zaznaczamy skrótem [i.e.].

VIII. Opisy bibliograficzne.

1. Czasopisma: iniciał imienia i nazwisko autora, tytuł tekstu (kursywa), tytuł czasopisma w cudzysłowie lub skrót tytułu (jeśli występuje w poniższym wykazie, bez cudzysłowu), rocznik, rok wydania, numer lub zeszyt cyframi arabskimi, strony, np.: J. Michalski, *Publicystyka i parapublicystyka doby sejmu 1776 roku*, KH 105, 1998, 1, s. 21–64.
2. Serie wydawnicze:
 - a) tytuły zależne: tytuł serii kursywą, numer tomu cyfrą arabską, tytuł tomu kursywą, numer woluminu, zeszytu, części cyfrą arabską, miejsce i rok wydania, strony, np. *Acta Nuntiaturae Polonae*, t. 15: *Germanicus Malaspina (1591–1598)*, vol. 1: (1 XII 1591 – 31 XII 1592), wyd. L. Jaromiński, Cracoviae 2000, s. 421–457;
 - b) tytuły niezależne: iniciał imienia i nazwisko autora, tytuł kursywą, miejsce i rok wydania, nazwa serii i numer tomu bez wyróżnienia, strony na końcu. W wypadku prac zbiorowych po tytule przywoływanego tekstu następuje po przecinku — w: (bez nawiasów prostokątnych), tytuł opracowania zbiorowego pisany kursywą oraz iniciał imienia i nazwisko redaktora, np. J. Tyszkiewicz, *Brunon z Querfurtu*, w: *Z dziejów średniewiecznej Europy Środkowowschodniej*, red. idem, Warszawa 1998, *Fasciculi Historici Novi*, t. 2, s. 38–49.
3. Teksty zamieszczone w wydawnictwach ciągłych o charakterze wydawnictw zbiorowych traktujemy jak artykuły w czasopismach (tytuly wydawnictw w cudzysłowie), np. J. Staszewski, *Elekcja 1697 roku*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici”, Nauki Humanistyczno-Społeczne, z. 259, Historia, 28, 1993, s. 73–92. Jeśli książka ukazała się jako jeden tom (zeszyt) wydawnictwa ciągłego, to stosujemy następujący opis: iniciał imienia i nazwisko autora, tytuł kursywą, miejsce i rok wydania, tytuł wydawnictwa ciągłego w cudzysłowie, tomy, zeszyty i podobne informacje.
4. Biogramy w *Polskim Słowniku Biograficznym* traktujemy jak artykuły w wielotomowej pracy zbiorowej, np. M. Zgórniak, *Haller Cezary*, PSB, t. 9, Wrocław 1960–1961, s. 250.
5. Stosujemy polskie określenia skrótowe: wyd., oprac., red. (nie pod red.).
6. Opisy bibliograficzne wtrącone do tekstu lub wywodu w przypisie zamkamy w nawiasie okrągły.
7. Po incipitach prac wielokrotnie cytowanych nie umieszczaemy trójkropka.
8. W opisach bibliograficznych prac opublikowanych w słowiańskich alfabetach cyryliczkich stosujemy transliterację według normy międzynarodowej.
9. Opisy archiwaliów i rękopisów modernizujemy zgodnie z zasadami określonymi w *Instrukcji wydawniczej dla średnowiecznych źródeł historycznych* (Kraków 1925) oraz *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku* (Wrocław 1953).
10. Opisy starodruków nie są modernizowane.

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN – Archiwum Akt Nowych w Warszawie
AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
AGZ – *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie*
AP – Archiwum Państwowe
APH – „Acta Poloniae Historica”
ASWK – *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*
ASWP – *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego*
BC – Biblioteka Muzeum Narodowego im. Czartoryskich w Krakowie
BJ – Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK – Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku
BN – Biblioteka Narodowa w Warszawie
BO – Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BPAU-PANKr. – Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BR – Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu
CAW – Centralne Archiwum Wojskowe
CDS – *Codex diplomaticus nec non epistolaris Silesiae*, Wrocław 1956–1964
CPH – „Czasopismo Prawno-Historyczne”
DN – „Dzieje Najnowsze”
KDKK – *Kodeks dyplomatyczny Katedry Krakowskiej*, Kraków 1874–1883
KDM – *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, Kraków 1876–1905
KDMaz. – *Codex diplomaticus et commemorationum Masoviae generalis*, Warszawa 1919
KDP – *Kodeks dyplomatyczny Polski*, Warszawa 1847–1887
KDW – *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, Poznań 1877 nn.
KH – „Kwartalnik Historyczny”
KHKM – „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”
MGH – *Monumenta Germaniae Historica*
MGH SrG – *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum*
MGH SS – *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores*
MK – Metryka Koronna
MPH – *Monumenta Poloniae Historica*
mps – maszynopis
n. – i następna
nn. – i następne
OIRwP – „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
op. cit. – opus citatum
PH – „Przegląd Historyczny”
PL – *Patrologiae cursus completus. Series Latina*, Paris 1878–1890
por. – porównaj
przyp. – przypis
PSB – *Polski Słownik Biograficzny*

RAU WHF	- „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”
RDSG	- „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”
red.	- redaktor, redakcja
RH	- „Roczniki Historyczne”
rkp.	- rękopis
RPAU WHF	- „Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”
SDRE	- „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”
SGKP	- <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i>
SH	- „Studia Historyczne”
SIRIO	- <i>Sbornik Imperatorskogo Russkogo Istoricheskogo Obšestva</i>
Sobótka	- „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»”
SPPP	- <i>Starodawne Prawa Polskiego Pomniki</i>
SSS	- <i>Słownik Starożytności Słowiańskich</i>
St. Źr.	- „Studia Źródłoznawcze”
sygn.	- sygnatura
VL	- Volumina Legum
wyd.	- wydanie, wydał
z.	- zeszyt
ZH	- „Zapiski Historyczne”
zob.	- zobacz

TRANSLITERACJA SŁOWIAŃSKICH ALFABETÓW CYRYLICKICH

Nr	Litera alfabetu cyrylickiego	Transliteracja	Język*	Nr	Litera alfabetu cyrylickiego	Transliteracja	Język
1	А а	А а	b bu m r s u	27	Р р	Р р	b bu m r s u
2	Б б	Б б	b bu m r s u	28	С с	С с	b bu m r s u
3	В в	В в	b bu m r s u	29	Т т	Т т	b bu m r s u
4	Г г	Г г	b bu m r s u	30	Ћ ћ	Ć ć	s
5	Д д	Д д	b bu m r s u	31	Ќ ќ	Ќ ќ	m
6	Ђ ђ	Ђ ђ	s	32	Ү ү	U u	b bu m r s u
7	Ѓ ё	Ѓ ё	m	33	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b
8	Е е	Е е	b bu m r s u	34	Ф ф	F f	b bu m r s u
9	Ё ё	Ё ё	b r	35	Х х	H h	b bu m r s u
10	Ӗ ё	Ӗ ё	u	36	Ҫ ҫ	C c	b bu m r s u
11	Ж ж	Ж ж	b bu m r s u	37	Ч ч	Ч ч	b bu m r s u
12	Ӟ ӟ	Ӟ ӟ	b bu m r s u	38	Ҫ ҫ	Đ đ	m s
13	Ҫ ҫ	Ҫ ҫ	m	39	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b bu m r s u
14	И и	И и	b" bu m r s u	40	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b u r u
15	Ӥ ӥ	ӥ ӥ	b r" u	41	Ӯ Ӯ	" "	b" bu r
16	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	u	42	Ӯ Ӯ	Y y	b r
17	Ӥ ӥ	ӥ ӥ	m s	43	Ӯ Ӯ	' '	b bur u
18	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b bur u	44	Ӯ Ӯ	È è	b r
19	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b bu m r s u	45	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b bur u
20	Ӆ Ӯ	Ӆ Ӯ	b bu m r s u	46	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b bur u
21	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	m s	47	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b bu m r s u
22	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b bu m r s u	48	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b" u"
23	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b bu m r s u	49	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b" r"
24	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	m s	50	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b u"
25	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b bu m r s u	51	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	r"
26	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	b bu m r s u	52	Ӯ Ӯ	Ӯ Ӯ	r"

* Oznaczenia języków: b — białoruski, bu — bułgarski, m — macedoński, r — rosyjski, s — serbsko-chorwacki, u — ukraiński.

** Występuje w dawnej pisowni.

Warunki prenumeraty

Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są na okresy kwartalne.

- W kraju
 - urzędy pocztowe oddawcze, właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora, oraz doręczyciele w miejscowościach, gdzie dostęp do urzędu jest utrudniony;
 - dział kolportażu Wydawnictwa Naukowego Semper,
ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: 828 49 73;
wpłaty należy kierować na konto:
PKO BP VII Oddział w Warszawie, Nr 10201071-109628-270-1
z zaznaczeniem na blankiecie przelewu tytułu czasopisma
i okresu prenumeraty.
- Ze zleceniem wysyłki do innych państw:
 - dział kolportażu Wydawnictwa Naukowego Semper,
ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: 828 49 73;
wpłaty należy kierować na konto:
PKO BP VII Oddział w Warszawie, Nr 10201071-109628-270-1
z zaznaczeniem na blankiecie przelewu tytułu czasopisma i okresu
prenumeraty; dostawa odbywa się pocztą zwykłą w ramach opłaconej
prenumeraty, z wyjątkiem zlecenia dostawy pocztą lotniczą, której
koszt w pełni pokrywa zleceniodawca.

Cena w prenumeracie w 2001 roku w kraju wynosi **14 zł za numer**. Prenumerata ze zleceniem dostawy za granicę (pocztą zwykłą) jest w Europie o 100%, a w krajach pozaeuropejskich o 200% wyższa od krajowej. Poza prenumeratą cena detaliczna jest zwykle wyższa o około 20%.

**Terminy przyjmowania przedpłat przez Wydawnictwo Naukowe Semper
oraz przez Pocztę Polską (tylko prenumerata krajowa):**

- do 25 XI na I kw. roku następnego
- do 25 II na II kw.
- do 25 V na III kw.
- do 25 VIII na IV kw.

Wcześniejsze i bieżące numery można nabywać w Dziale Handlowym Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: 828 49 73. Również można je zamawiać we Wzorcowni Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN, Pałac Kultury i Nauki, 00-901 Warszawa oraz we wszystkich księgarniach naukowych i akademickich (cena 1 egz. w tych księgarniach może różnić się od ceny w Wydawnictwie).

Subscription orders (17 US\$ per copy, 68 US\$ per year) available through the local press distributors or through the Foreign Trade Enterprise ARS POLONA, 00-068 Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7, Poland, or directly through

WYDAWNICTWO NAUKOWE SEMPER
ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, Poland
tel./fax: (+48) (22) 828 49 73
<http://www.semper.com.pl>